Primärvårdsnämnden
Hälso- och sjukvårdsförvaltningen
Hälsoutveckling
Johanna Lindberg

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2026-11-12

PVN 2026-0374

Primärvårdsnämnden

Svar på skrivelse från Gary Aelius (SD) om riktad satsning för tidig upptäckt av sjukdom hos män

Ärendebeskrivning

I en skrivelse till primärvårdsnämnden föreslår Gary Aelius (SD) att hälso- och sjukvårdsförvaltningen ska uppdras att utreda förutsättningarna för en evidensbaserad försöksverksamhet med riktade och uppsökande hälsokontroller för män, mot bakgrund av att män ofta väntar längre jämfört med kvinnor med att söka vård.

Beslutsunderlag

Hälso- och sjukvårdsdirektörens tjänsteutlåtande
Skrivelse från Gary Aelius (SD)

Förslag till beslut

Primärvårdsnämnden beslutar följande:

Skrivelse av Gary Aelius (SD) om riktad satsning för tidig upptäckt av sjukdom hos män anses besvarad.

Förvaltningens motivering till förslaget

Bakgrund

I skrivelsen föreslås att utreda förutsättningarna för en försöksverksamhet med hälsokontroller för män som inte haft kontakt med primärvården under längre tid, och att återkoppla till primärvårdsnämnden med målgrupp, medicinskt innehåll, genomförande, uppföljning och finansiering. Vidare lyfts att riskfaktorer hos män för exempelvis diabetes och hjärt-kärlsjukdom samt psykisk ohälsa inte upptäcks i tidigt skede och att män saknar motsvarande kontakter med vården som kvinnor har. Pågående försöksverksamhet med riktade hälsosamtal nämns, att erfarenheter bör tas tillvara och inkludera analys av skillnader mellan mäns och kvinnors vårdkonsumtion.

Överväganden

I skrivelsen framhålls att kvinnor regelbundet kommer i kontakt med vården via exempelvis mödrahälsovården och screening, medan män saknar motsvarande stöd.

Genom Hälso- och sjukvårdslagen och Patientlagen finns juridiska förutsättningar för en god och jämlik hälsa för hela befolkningen som inkluderar förebyggande och hälsofrämjande ansvar.

I Region Stockholm pågår kontinuerligt arbete med att förbättra folkhälsan och jämlikheten i hälsa, där även jämställdhetsperspektivet ingår. På strategisk nivå lyfts arbete med ojämlikheter i hälsa i flera regionala inriktningsdokument med bäring på hälso- och sjukvården: Målbild 2040, Folkhälsopolicyn och RUFS 2050. I Region Stockholms hälso- och sjukvård beaktas jämställdhetsperspektivet i besluts-, planerings-, genomförande- och uppföljningsprocesser, och analyser genomförs för att identifiera och åtgärda omotiverade skillnader mellan kvinnor och män.

Nedan anges exempel på verksamhet/aktörer som omfattar män och pojkars hälsa i Region Stockholm:

Mödrahälsovård
Barnmorskemottagningar (BMM) arbetar utifrån riktlinjer som betonar ett helhetsperspektiv på hela familjen och inkluderar män, pappa eller den icke-födande partnern.

Partnern uppmuntras att delta i hälsosamtal vid inskrivningen, bjuds aktivt in till föräldrautbildningar och föräldragrupper och erbjuds stöd från profilmottagningar vid samkönade par. Om pappan eller partnern upplever stark oro eller rädsla inför förlossningen kan remiss skrivas till Auroramottagning. Eftervårdsbesöket 6–8 veckor efter förlossningen följer även upp partners mående. Dessutom genomförs en obligatorisk screening för våld i nära relationer där partnern blir ombedd att lämna rummet.

Barnhälsovård
Barnavårdscentralers (BVC) verksamhet är styrd av ett regionalt barnhälsovårdsprogram, som har ett starkt fokus på att inkludera män, pappa eller den icke-födande partnern för att främja ett jämställt föräldraskapsstöd och förebygga psykisk ohälsa.

När barnet är 3–5 månader erbjuds partnern ett enskilt föräldrasamtal om mående, anknytning och relationen. Vid tecken på nedstämdhet görs en depressionsscreening (EPDS: Edinburgh Postnatal Depression Scale) med möjlighet till remiss till psykolog för kostnadsfria stödsamtal.
Alla föräldrar/vårdnadshavare uppmuntras att delta i föräldragrupper, där det även finns särskilda träffar för pappor samt anpassade grupper för samkönade par.

Screening
Region Stockholm erbjuder regelbunden och kostnadsfri screening/testning för att upptäcka tidiga tecken på cancer eller förstadier till cancer.
Följande är relevant för män och pojkar:

- Screening för tjock- och ändtarmscancer för alla 60–74 år:
  Ett enkelt avföringsprov görs hemma med provtagningskit.

- Testning för prostatacancer (OPT): Män i länet som fyller 50 år får ett brev med erbjudande om ett PSA-blodprov.

- Pilotstudie för lungcancer 55–74 år:
  Inför nationellt beslut om allmän lungcancerscreening bjuds slumpmässigt utvalda personer in till en digital hälsoenkät, där de med ökad risk erbjuds röntgen av lungorna.

Vaccinationer
Region Stockholm erbjuder kostnadsfria vaccinationer inom de officiella vaccinationsprogrammen för rekommenderade målgrupper.

- Covid-19 & Säsongsinfluensa: För alla 65+, gravida och medicinska riskgrupper under årliga kampanjer.

- Pneumokocker (lunginflammation): För alla 65+ samt medicinska riskgrupper.

- Mässling: Erbjuds vuxna födda 1960 eller senare som saknar fullgott skydd.

- Hepatit A & B: För specifika riskgrupper, till exempel personer som injicerar droger eller män som har sex med män.

- Det allmänna barnvaccinationsprogrammet: Erbjuds alla barn på BVC och inom Elevhälsa (inkluderar även Hepatit B och Rotavirus).

- TBE-vaccin för barn: För barn födda 2018–2023.

Primärvårdens arbete med tidig upptäckt och levnadsvanor
I primärvårdens uppdrag ingår att förebygga och tidigt upptäcka sjukdomstillstånd och ohälsa hos män, kvinnor och barn.

Detta görs bland annat genom evidensbaserat arbete med ohälsosamma levnadsvanor (tobaks- och nikotinbruk, ohälsosamma matvanor, riskbruk av alkohol, otillräcklig fysisk aktivitet), levnadsvanor ska ingå som en integrerad del av anamnes, diagnos och behandling. Stöd till hälsosamma levnadsvanor bidrar till förbättrad folkhälsa och ökad jämlikhet i hälsa.

Enligt Region Stockholms data för femårsperioden 2021–2025 hade 83,9% av befolkningen, och 80,6% av män och 87,2% av kvinnor, (minst) ett besök på vårdcentral. 54,4% av befolkningen, och 49,1% av män och 59,6% av kvinnor, hade (minst) ett besök under 2025.

Centrumbildningar som resurs

Det finns ett antal centrumbildningar som resurs till Region Stockholms hälso- och sjukvård. De bidrar med utvärderingar, kunskapsunderlag, fortbildning och implementering av arbetssätt samt främjar samverkan med kommuner, skola och socialtjänst. Centralt i arbetet är behovsanalyser, jämlik hälsa och insatser för att nå svårnådda grupper. Exempel på centrumbildningar: Akademiskt Primärvårdscentrum (APC), Centrum för arbets- och miljömedicin (CAMM), Centrum för epidemiologi och samhällsmedicin (CES), Centrum för psykiatriforskning (CPF).
Exempelvis Nationellt centrum för suicidforskning och prevention (NASP), som både har ett nationellt och ett regionalt uppdrag, står bakom tre utbildningar/program som erbjuds personal inom regionen och kommunerna i länet om suicidprevention och psykisk hälsa:

- Aktion livräddning
- Akut omhändertagande av självmordsnära person (AOSP)
- Youth aware of mental health (YAM)

Mansmottagning

Stockholms Mansmottagning bedriver specialiserad mottagning i öppenvård för män, utan remisskrav, för testning för könssjukdomar och samtal och stöd kring sex och relationer.

Utökade hälsofrämjande befolkningsinriktade insatser

Vissa vårdcentraler i Region Stockholm, i områden med svagare socioekonomiska förutsättningar, har ett utökat hälsofrämjande befolkningsinriktat uppdrag.
Syftet är att förbättra tillgängligheten för grupper som vården har svårt att nå, förebygga sjukdom och jämna ut hälsoklyftor. Arbetssättet är proaktivt och uppsökande genom hälsofrämjande aktiviteter och hälsokommunikation i samarbete med lokala aktörer i området.

Riktade hälsosamtal
Region Stockholms försöksverksamhet med riktade hälsosamtal för män och kvinnor 50–59 år inleddes 2022 och slutrapporteras under hösten 2026, med data uppdelat på män och kvinnor. Deltagande vårdcentraler ligger i områden med svagare socioekonomiska förutsättningar. Det övergripande syftet är att hitta en modell som minskar hjärt-kärlsjukdomar och diabetes typ 2 i områden med hög ohälsa.

Stödjande verksamhet

- Hjälplinjen: Erbjuder anonymt och kostnadsfritt stöd via telefon och nätet till personer över 18 år som mår psykiskt dåligt eller är närstående. Stödlinjen är nationell men drivs av Region Stockholm, genom psykiatrin, och med stöd från Folkhälsomyndigheten.

- Sluta-röka-linjen (SRL): Erbjuder kostnadsfritt och anonymt stöd via telefon och nätet för alla som vill sluta med tobaks- eller nikotinprodukter eller för anhöriga. Tjänsten är nationell men drivs av Region Stockholms centrumbildning CES. Det går att söka hit både utan och med remiss från hälso- och sjukvården.

- Alkoholhjälpen: Erbjuder kostnadsfritt och anonymt stöd via nätet och telefon till personer över 18 år om alkohol. Tjänsten är nationell men drivs av Beroendecentrum Stockholm med stöd av Folkhälsomyndigheten.

- Civilsamhällsorganisationer: Region Stockholm beviljar bidrag till ideella organisationer som främjar jämlik hälsa i regionen. Det finns organisationer som omfattar eller riktar sin verksamhet till män/pojkar.

Sammanfattningsvis bedömer hälso- och sjukvårdsförvaltningen att det finns förebyggande och hälsofrämjande hälso- och sjukvårdsverksamhet i Region Stockholm, med vetenskapligt stöd, som kan minska folksjukdomar som kardiovaskulär sjukdom och diabetes typ 2 liksom bidra till förbättrad psykisk hälsa hos män och pojkar. Vidare görs bedömningen att Region Stockholm arbetar för att öka jämlikheten i hälsa, som bland annat handlar om jämställdhetsperspektivet, genom stödjande processer och resurser som exempelvis centrumbildningarna.

Anders Ahlsson
Hälso- och sjukvårdsdirektör

Anna Göjeryd Ulander
Avdelningschef

Beslutet ska skickas till
Akten

Godkänd av Anders Ahlsson, 2026-11-12